

Роман Галенда: «Практично, за весь час роботи у нас не було жодного проекту, що пройшов «на ура» з першого разу»

Свого часу експертизу проектної документації об'єктів будівництва робила лише одна структура – ДП «Укрдержбудекспертиза». Але в 2011 році Парламент ухвалив Закон України «Про регулювання містобудівної діяльності», що дав змогу вийти на внутрішній ринок організаціям з іншою формою власності. Це дало поштовх до стрімкого розвитку цього сегменту. Про деякі проблеми його «росту» розповідає перший заступник генерального директора з виробничих питань, експерт проекту з пожежної та техногенної безпеки ТОВ «Українська будівельна експертиза» Роман Галенда.

– Справді, з набуттям чинності цього закону внутрішній ринок швидко пристосувався до нових правил. Зокрема, в статті 31 було зазначено, що обов'язковій експертизі підлягають проекти будівель, які належать до IV і V категорій складності, на предмет дотримання нормативів із питань санітарного та епідеміологічного благополуччя населення, екології, охорони праці, енергозбереження, пожежної й техногенної безпеки, міцності, надійності, довговічності, експлуатаційної безпеки та інженерного забезпечення. А також тих споруд, що планують розташувати в зонах зі складними інженерно-геологічними та техногенними умовами. Тобто приватні компанії, що мали в штаті відповідних фахівців, а також були акредитовані в Мінрегіоні України, дістали право займатися експертизою проектів будь-якої кошторисної вартості в різних галузях економіки і напрямках будівництва, крім вугільної промисловості, дорожнього будівництва, атомної енергетики та об'єктів, споруджуваних за рахунок бюджетних коштів, фінансів державних та комунальних підприємств, установ і організацій, кредитів, наданих під державні гарантії. Цю прерогативу залишили за державними підприємствами. Щоправда, для приватних фірм запровадили певні територіальні обмеження, залежно від складу фахівців і представництва у регіонах.

– Скільки таких структур працює сьогодні в Україні?

– Після того, як кілька років тому Мінрегіон розпочав проводити акредитацію організацій, що займаються експертизою проектів будівництва, до державного реєстру було внесено ДП «Укрдержбудекспертиза» з 27 філіалами, Комунальне підприємство виконавчого органу Київської міської ради (Київської міської державної адміністрації) «Київекспертиза», ДП «Державний інститут з проектування підприємств гірничорудної промисловості «Кривбаспроект», ДП «Жилком», чотири комунальні підприємства і 13 приватних структур – за-

галом 23 одиниці. Причому наша компанія в цьому списку на першому місці серед експертних організацій приватної форми власності. Ми працюємо на ринку від початку 2012 року, маємо філіали та представництва по всій території України. Свого часу державна експертна організація надавала лише комплексний висновок тієї чи іншої проектної документації, а питаннями екології, санітарії, охорони праці, пожежної безпеки займалися інші контролюючі структури, які працювали, так би мовити, на «субпідряді»: надавали власні висновки за окремими напрямками, які потім долучали до комплексного експертного висновку. Нині наша експертна організація повністю «покриває» весь спектр. Працівниками нашої компанії є більш ніж 100 фахівців, котрі пройшли навчання і отримали від Мінрегіону відповідні кваліфікаційні сертифікати. Кожен із них має власну печатку і відповідає за свій підпис. Тобто надаємо замовникові комплексний документ, що не вимагає додаткових експертиз. Це суттєво скоротило терміни проходження експертизи. Якщо раніше вона могла тривати півроку і більше, то тепер – від 15 до 30 днів, залежно від категорії складності об'єкта будівництва (крім об'єктів, що становлять підвищену ядерну, радіаційну та екологічну небезпеку, і тих, щодо яких проводять оцінку їхнього впливу на навколишнє природне середовище, – 90 днів).

– Які основні документи з пожежної безпеки регламентують вашу роботу?

– Це, зокрема, Кодекс Цивільного захисту України, Закон України «Про регулювання містобудівної діяльності», постанови Кабінету Міністрів України: № 560 «Про затвердження Порядку затвердження проектів будівництва і проведення їх експертизи та визнання такими,

що втратили чинність, деяких постанов Кабінету Міністрів України» від 11.05.2011р., низка ДБНів, ДСТУ та інших норм, правил і наказів. При цьому належить зазначити, що об'єкти з умовною висотою від 73,5 до 100 метрів (як правило, будинки заввишки 25-32 поверхи) споруджують за ДБН В.2.2-24:2009 «Проектування висотних житлових і громадських будинків». Цей норматив встановлює вимоги, зокрема, щодо пожежної безпеки майбутнього об'єкта. Споруди на кшталт офісного центру «Парус» (заввишки понад 100 метрів) зводять як експериментальні, відповідно до індивідуальних технічних вимог. Сьогодні Мінрегіон коригує нормативи для висотних будівель і планує внести деякі зміни в чинні документи. Сподіваємося, що їх ухвалять вже цього року. А нещодавно Український науково-дослідний інститут цивільного захисту надіслав нам на розгляд проект нової редакції ДБН В.1.1-7-201X «Пожежна безпека об'єктів будівництва», і наші фахівці (зокрема, експерт з пожежної та техногенної безпеки Сокол В.Г.) надали приблизно 60 пропозицій та зауважень. Як бачимо, нормотворчий процес не стоїть на місці. Крім того, за останні п'ять років Мінрегіон разом із науково-дослідними інститутами адаптував до вітчизняних реалій чимало європейських норм і стандартів.

– З чого починають експертизу будівельного проекту?

– Замовник, тобто особа, на яку оформлено земельну ділянку (або проектна фірма, що отримала від нього відповідні функції), надає пакет документів. Основний метод, який використовують під час розгляду проекту, – порівняння прийнятих проектних рішень з чинними вимогами пожежної безпеки, встановленими нормативними документами. На підставі цьо-

го роблять висновок про їхню відповідність (чи невідповідність) нормам. Отже, замовник отримує позитивний чи негативний експертний звіт. Варто зазначити, що іноді вимоги пожежної безпеки з окремих питань викладені в кількох нормативних документах, і вони розрізнені в тексті.

Спочатку перевіряємо комплектність проекту, вихідні дані на проектування, а потім розподіляємо тематичні розділи між експертами. Працівник, котрий веде напрямок пожежної та техногенної безпеки, а також цивільного захисту населення, вивчає всі розділи, бо кожен із них містить вимоги щодо цих сфер. Адже навіть звичайні житлові будинки можуть мати ризики, пов'язані не лише з пожежною, а й техногенною безпекою. Це можуть бути небезпечні речовини, що шкодять людині й довкіллю, зокрема природний газ, який подають на котельню, розташовану на даху.

Викласти зауваження щодо проекту мусимо протягом 15 календарних днів, згідно з державними стандартами, аби замовник мав час для усунення недоліків. Якщо він не вклався в терміни чи необґрунтовано не погоджується з позицією експерта, надаємо негативний експертний звіт. Доопрацював документ – отримуй позитивний висновок. Практично, за весь час роботи у нас не було жодного проекту, що пройшов «на ура» з першого разу. В цілому можна сказати, що 99,9 відсотка проектів мають зауваження за напрямком пожежної та техногенної безпеки. Якщо вони принципові, а замовник наполягає на прийнятому рішенні, то це питання виносять на обговорення до відповідної секції нормативно-технічної роботи Мінрегіону, ДСНС України та інших профільних відомств і установ для схвалення відхилень від нормативів.

– Назвіть типові вади проектних рішень у висотних будинках, з точки зору пожежної та техногенної безпеки.

– Передусім, це стосується ступеня вогнестійкості, умовної висоти будівель, площі протипожежних відсіків, класів вогнестійкості стін, типів сходових кліток, їхнього конструктивного виконання, природного освітлення, довжини шляхів евакуації. З кожним роком набуває гостроти питання дотримання проїздів для пожежних автомашин та протипожежних відстаней між будинками. Наприклад, ширина проїзду (твердого покриття, придатного для проїзду протипожежної техніки) до будинків заввишки від 9 до 24 поверхів мусить бути не меншою за 3,5 метра, розташовуватися на відстані 8-10 метрів від власне будинку, а радіус повороту становити не менше 6 метрів. Оскільки у великих містах практично не залишилося вільних земельних ділянок, архітекто-

ри «вписують» об'єкти в наявну інфраструктуру, нехтуючи правилами. Їх не хвилює той факт, що в разі пожежі для бойового розгортання спецтехніки (автодрабини, колінчастого автопідіймача) не вистачить місця. З точки зору техногенної безпеки і цивільного захисту, замовники, проєктанти часто не проводять ідентифікацію об'єкта відносно потенційної небезпеки та як об'єкта підвищеної небезпеки (визначення наявності й маси небезпечних речовин на об'єкті), а це впливає на категорію складності об'єкта будівництва; не передбачають (на тому об'єкті, де потрібно це робити) розділення інженерно-технічних заходів цивільного захисту (цивільної оборони). Експертиза проектів якраз і виявляє ці недоліки.

Звичайно, трапляються виняткові ситуації, коли ми йдемо замовникові назустріч. Скажімо, у Львові передбачали реставрувати старий будинок – пам'ятку архітектури. Деякі протипожежні заходи в проекті, визначені відповідними нормативами, виконати без порушення автентичності пам'ятки було нереально. Тож власник, за нашою порадою, розробив для компенсації низку спеціальних заходів із пожежної безпеки об'єкту, виніс це питання на секцію Мінрегіону і дістав відповідний дозвіл. А вже потім наші фахівці надали позитивний висновок.

– Як розробникові проектної документації убезпечитися від негараздів або хоча б звести їх до мінімуму?

– Ми чудово розуміємо, що будь-який замовник прагне отримати максимальний прибуток у найкоротші терміни, витративши якомога менше коштів. Завдання експерта – показати йому ту межу, через яку не можна переступати. Що раніше він звернеться по консультації до нас, то ліпше. Тому працюємо і з передпроектними пропозиціями, супроводжуємо проєкт на всіх етапах створення. Намагаємося запобігти помилкам, а не виправляти їх. Такий підхід заощаджує час, кошти і нерви. Сьогодні значно спрощено процедури видачі дозвільної документації на будівництво та посилено персональну відповідальність за порушення. Тож замовник повинен усвідомити: консультируючись навіть щодо об'єктів I-III категорії складності, не кажучи вже про IV-V, він уникає можливих помилок. У цьому сенсі важливу роль відіграє тривала співпраця одного і того самого замовника або проектної організації з нашою компанією. Кількість помилок зменшується з кожним новим проєктом, бо за цей час вони нагромаджують певний досвід щодо нормативних і законодавчих вимог.

– Хто контролює виконання зауважень на стадії будівництва?

– Маючи на руках позитивний експертний звіт (оцінку), замовник отримує дозвіл на початок будівельних робіт, а наглядає за реалізацією проєкту його автор (ГАП/ГП), представник Замовника (технагляд) та контролюючі державні органи. Порушення можуть виникати на стадії розроблення робочої документації і, власне, під час самого будівництва. Мінімізуючи витрати, замовник купує дешеві (іноді неякісні) будівельні матеріали, що в майбутньому можуть сприяти швидкому поширенню вогню, як це сталося під час пожежі в будинку на вулиці Вадима Гетьмана в Києві, коли через загоряння утеплювача зовнішньої стіни було пошкоджено облицювальний фасад на 18 поверхах.

– Але ж будь-який матеріал повинен мати відповідний сертифікат або протокол випробувань, який «підшивають» до проектної документації...

– Річ у тім, що проєкт проходить експертизу на стадії «П», де архітектори закладають принципові рішення щодо пожежної безпеки будівельних матеріалів, вогнестійкості будівельних конструкцій. Тобто йдеться не про вид матеріалу, а про його властивість. Скажімо, в проєкті можуть зазначати, що для будівництва планують використати той чи той негорючий матеріал або вогнестійкість будівельної конструкції становитиме 150 хвилин. А вже безпосередньо на будівельному майданчику замовник мусить підтвердити, що використовує конкретний вид матеріалу, який задовольняє вимоги пожежної безпеки, і показати відповідний сертифікат. Проте досить часто він «забуває» це робити. Мало того, є випадки (навіть у столиці), коли об'єкти будують без будь-яких дозволів. Але такі питання перебувають поза впливом експертної організації і належать до компетенції автора проєкту, технагляду, Державної архітектурно-будівельної інспекції України, які проводять відповідну роботу.

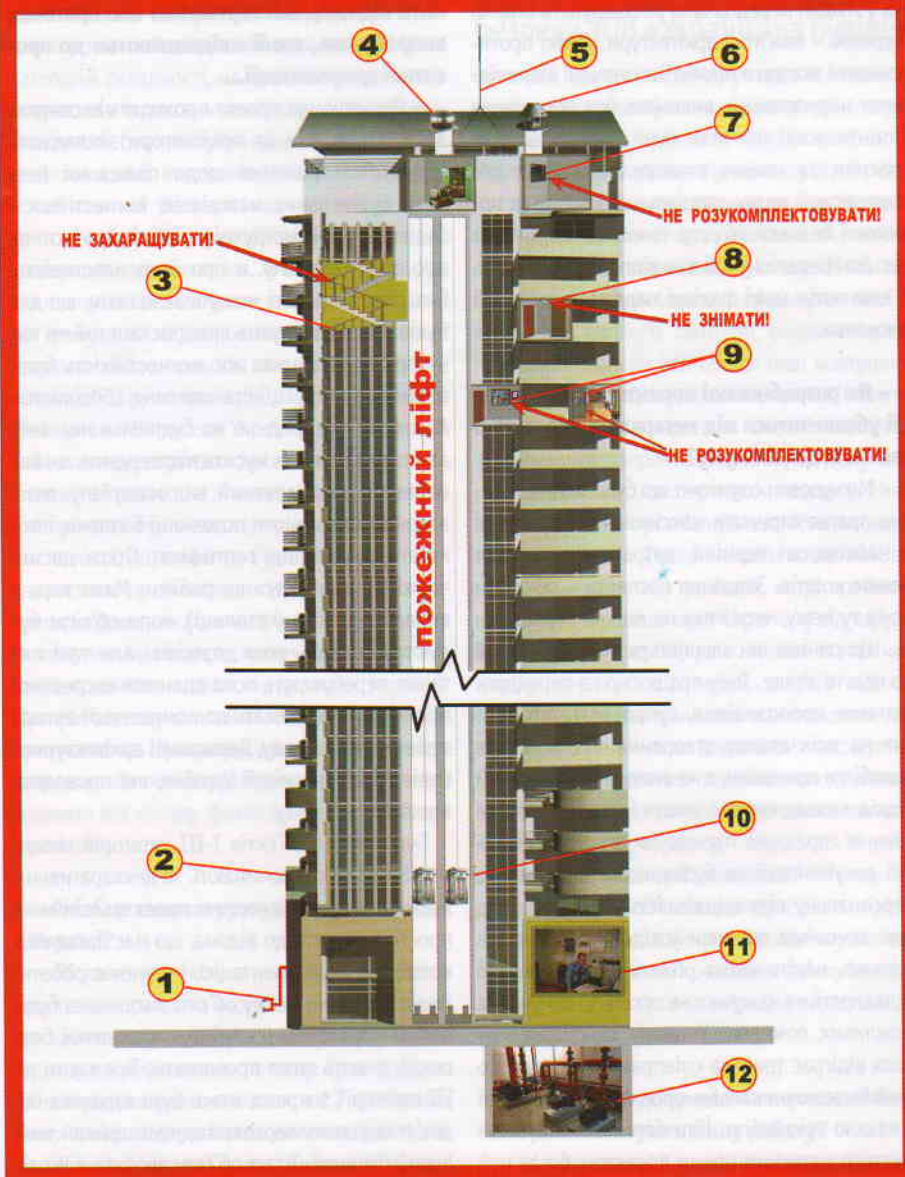
Будівництво об'єктів I-III категорії складності взагалі розпочинають за декларативним принципом, без експертизи проєкту. Замовник просто доводить до відома, що має проектнокшторисну документацію, і починає роботи. Якою мірою на цьому об'єкті витримано будівельні нормативи (скажімо, з пожежної безпеки), знають лише проєктанти. Тим часом до III категорії, зокрема, може бути зарахований дев'ятнадцятиповерховий односекційний житловий будинок. І такі об'єкти зводять в Україні від 2011 року без обов'язкової експертизи проєкту за всіма напрямками.

Володимир ГАЛЕГА
Фото Сергія РАЗБЕЙКОВА

Противопожежний захист будинків підвищеної поверховості

За умовною висотою будинки класифікують так: підвищеної поверховості – від 26,5 до 47 м (зазвичай від 10 до 16 поверхів) й висотні – понад 47 м (переважно понад 16 поверхів). На сьогодні їхні системи протипожежного захисту перебувають у критичному стані.

ОСНОВНІ ЕЛЕМЕНТИ ПРОТИПОЖЕЖНОГО ЗАХИСТУ БУДИНКІВ ПІДВИЩЕНОЇ ПОВЕРХОВОСТІ

- ① Патрубки для приєднання пожежних машин; ② Повітряна зона; ③ Незадимлювана сходові клітка; ④ Підпір повітря; ⑤ Блискавкозахист; ⑥ Димовидалення; ⑦ Клапан димовидалення; ⑧ Система пожежної сигналізації; ⑨ Пожежний кран-комплект; ⑩ Ліфт; ⑪ Диспетчерська; ⑫ Насоси-підвищувачі

Так, у 52,9% будинках системи протипожежної автоматики та димовидалення (далі – ППА та ДВ) не працюють. Згадані вище системи у 62,76% будинках не обслуговують спеціалізовані організації, що найближчим часом призведе до їхнього виходу з ладу. А 31% кран-комплектів у разі пожежі не зможуть ліквідувати її в початковій стадії, що може спричинити значні матеріальні збитки, і найголовніше – загибель громадян.

Для захисту будинків підвищеної поверховості та висотних розроблено низку протипожежних заходів, які викладено в державних будівельних нормах (ДБН) та інших нормативно-правових актах з питань пожежної безпеки. Як свідчить світовий і вітчизняний досвід, що вищий будинок, то більше зростає потреба в запровадженні складних інженерних рішень.

Спробуємо докладніше пояснити призначення й дію різних інженерних комунікацій і конструктивних елементів, які гарантують безпечне проживання у будинках підвищеної поверховості та висотних.

У багатоповерхівці одразу привертає увагу протипожежна система. Це внутрішній пожежний водогін, який складається із системи трубопроводів і пристроїв, котрі забезпечують подавання води до пожежних кран-комплектів. Сама система протипожежного водопроводу, крім трубопроводів, передбачає станцію пожежогасіння, призначення якої – забезпечити тиск води, достатній для гасіння пожежі у будь-якій точці будинку. В насосній станції для надійності встановлюють мінімум два насоси (основний і резервний). Електропостачання насосної станції пожежогасіння відбувається за першою категорією, тобто від двох незалежних джерел. Також для забезпечення достатньої кількості води в будинку передбачено патрубки для приєднання пожежних машин, які через засувку з'єднані з внутрішнім пожежним водогіном.

Головною причиною несправності системи є розкрадання елементів електрообладнання, а деяких випадках – і самих водогонів.

ПОЖЕЖНІ КРАН-КОМПЛЕКТИ. На кожному поверсі є шафи пожежних кран-комплектів. Поки підрозділи пожежної охорони дістануться до місця події, значення такого кран-комплекту важко переоцінити. У шафі ПКК до системи внутрішнього протипожежного водопроводу під'єднаний пожежний рукав зі стволом. Він укладений так, що не потребує значних зусиль для розгортання у бік пожежі. Відкривши кран, а для полегшення цього в шафі ПКК є спеціальний важіль, та спрямувавши воду зі ствола в осередок пожежі, можна швидко загасити полум'я або не дати вогню поширитися. Також у шафі ПКК повинно бути два вогнегасники. Зазвичай там облаштовують дві кнопки: одну – для увімкнення системи примусового димовидалення, другу – для запуску насосів-підвищувачів тиску в протипожежному водогоні. У деяких випадках передбачено тільки кнопку для увімкнення системи димовидалення. Але, на жаль, зазвичай у ПКК нічого не побачиш, окрім сміття, недокурків та порожніх пляшок. Пожежні рукави розкрадено, стволи та вентиля теж давно зникли.

ТЕРИТОРІЯ НАВОКОЛО БУДИНКУ. Згааний час – найголовніше, що заважає зменшити втрати від пожежі. Я не порушуватиму питання про завантаження шляхів, пробки, про хамство водіїв, які банально не поважають червоні машини з увімкнутими проблисківими маячками тощо. Хочеться привернути увагу до прибудинкової території. Під час будівництва передбачали проїзди до будинку та об'їзди довкола нього, які нині так заповнені автомобілями, що немає змоги під'їхати та встановити пожежні автодрабини для евакуації людей і підняття пожежників на поверхи. Машини паркують скрізь, навіть на люках пожежних гідрантів, які легко визначити за табличкою, встановленою неподалік від нього, зазвичай на фасаді. А це призводить до того, що пожежні машини змушені підвозити воду з інших джерел, до яких ще треба доїхати. Все це збільшує проміжок часу від отримання повідомлення про пожежу до початку її ліквідації.

СИСТЕМА ДИМОВИДАЛЕННЯ. Призначення її – видалити дим для безпечної евакуації людей під час пожежі. Вертикально через весь будинок проходить шахта димовидалення, конструктивною особливістю якої є те, що вона значний час не піддається дії вогню. На кожному поверсі встановлено клапани димовидалення, які у разі пожежі відкриваються,

й за допомогою вентилятора дим із приміщення витягується. Водночас спрацьовує система підпору повітря. Залежно від конструктивних особливостей будинку повітря нагнітається в шахту ліфта, тамбур-шлюзи, сходові клітки, забезпечуючи умови для евакуації та рятувальних робіт. Система спрацьовує від кнопок пуску, розташованих у шафах ПКК, а також від системи автоматичної пожежної сигналізації та інших протипожежних систем.

Систему димовидалення шахти, клапани, навіть дроти (кабелі) влаштовано так, що елементи не піддаються дії вогню протягом значного часу, якого досить, щоб залишити будівлю. Та в більшості випадків це обладнання розбирають, силове електрообладнання знімають, навіть електродвигуни крадуть. Оскільки шахта димовидалення не призначена для перебування людей, навіть короточасного, то й технологічних отворів, окрім клапанних, у ній немає. Але деякі мешканці викидають через отвори для клапанів димовидалення сміття, яке з часом нагромаджується там, і від звичайного недокурка шахта сама подеколи стає джерелом диму та пожежі.

АВТОМАТИЧНА ПОЖЕЖНА СИГНАЛІЗАЦІЯ. Ця система дає змогу в початковій стадії виявити пожежу та повідомити про неї на пульт цілодобового пожежного спостереження або диспетчера експлуатаційної організації, подати сигнал на увімкнення систем протипожежного захисту – димовидалення та підпору повітря, автоматичного пожежогасіння, системи сповіщення про пожежу і керування евакуацією людей, а також для переведення ліфтів у режим «Пожежа» тощо. Пожежні сповіщувачі, які контролюють зону в передпокоях квартири (коридорі), в жодному разі не можна демонтувати. Вони діють автономно вночі й удень, коли ви на роботі або у відпустці. Дехто скаже: мовляв, вони псують інтер'єр квартири. Може, й так, але користі від них значно більше. Інколи саме вони рятують отой самий інтер'єр.

Усі системи протипожежного захисту виведено до диспетчера. Залежно від організації контролю за будинками це може бути консьєрж або диспетчер (через об'єднані диспетчерські системи), який контролює кілька будинків. Сигнал від систем надходить також безпосередньо на пульт цілодобового пожежного спостереження.

ЛІФТОВЕ ГОСПОДАРСТВО. Будинки, вищі за п'ять поверхів, для зручності

мешканців обладнують ліфтами. Залежно від поверховості їхню кількість збільшують. Підвищують до них вимоги з точки зору як комфорту, так і пожежної безпеки. Ліфти бувають пасажирські, вантажні та для транспортування пожежних підрозділів (ЛТПП). Вони виконують кілька функцій. Так, ліфт для транспортування пожежних підрозділів використовують як звичайний чи вантажний. Під час пожежі всі ліфти автоматично спускають на перший поверх, і до повної ліквідації пожежі вони не рухаються. Тільки ліфт ЛТПП влаштований так, що вогонь і продукти горіння впливають на нього мінімально, отож може рухатися, доставляючи на поверхи пожежників і обладнання.

Перерахований вище комплекс протипожежних заходів, по-перше, дає змогу скоротити інтервал від початку пожежі до повідомлення підрозділів пожежної охорони, зберігаючи таким чином час, потрібний для ліквідації пожежі. По-друге, за допомогою спеціальної системи оповіщення та керування евакуацією повідомити про подію людям. По-третє, надати змогу диспетчерові, який веде постійний моніторинг стану будинку, викликати інші служби для ліквідації наслідків пожежі: «102», «103», «104», службу ліфтів тощо. По-четверте, забезпечити своєчасну евакуацію людей у разі пожежі.

Все сказане вище – найліпший варіант, якщо системи справні та їх обслуговують фахівці спеціальних організацій, котрі мають державну ліцензію на право проведення таких робіт. Але це ще не все.

Ще на стадії проектування будинку проектно-кошторисну документацію перевіряють на відповідність нормативно-правовим актам з питань будівництва, в тому числі і в органах державного пожежного нагляду. Під час експертизи проекту працівники державного пожежного нагляду контролюють, чи дотримують забудовники вимог із питань пожежної безпеки. Системи, про які розповіли вище, також обов'язково контролюють. Під час введення в експлуатацію будинку системи пожежної автоматики та димовидалення неодмінно перевіряють на працездатність, без чого акт про готовність об'єкта до експлуатації не підпишуть, і будинок за призначенням експлуатувати неможна.

Розповімо про конструктивні елементи будинку.

У будинках підвищеної поверховості та висотних сходові клітки виконано так, щоб людина, яка покинула поверх, де ста-

лася пожежа, не відчувала впливу вогню й продуктів горіння. А люди, які перебувають вище від поверху, де сталася пожежа, могли безпечно і своєчасно евакуюватися. Для цього застосовують відкриті незадимлювані переходи. Тобто, вийшовши на балкон з коридору, людина проходить відкритою повітряною зоною й потрапляє на сходову клітку. Якщо пожежа сталася, наприклад, у загальному коридорі або іншому такому місці, що унеможлиблює вихід до загальної сходової клітки, треба скористатися другим виходом. На слушне запитання: «Де він?», відповідаємо: «На вашому балконі». Пояснимо. Другим евакуаційним виходом є спеціальний простінок на балконі. Це глуха стіна завширшки 1,2 м від прорізу в стіні (вікна або дверей на балкон) до огорожі балкона вздовж стіни, в іншому разі – глуха стіна завширшки 1,6 м між прорізами в стіні. Принцип дії такий. Завдяки стіні, яка здатна довго витримувати прямий вплив вогню, людина зможе протриматися у межах цього простінка та дочекатися порятунку. Тому вкрай нерозумно влаштовувати в оселях склади горючих матеріалів і захищати безпечну зону на балконі.

Для евакуації коридорами будинку передбачено й інші заходи. А саме: якщо вихід з квартири спрямований повз ліфтовий хол, то двері ліфтового холу або ліфта роблять протипожежними, щоб вогонь не проникав як із коридору до шахти ліфта, так і з шахти ліфта в коридор. Двері в квартири передбачено встановлювати з межею вогнестійкості не менше 30 хв, щоб локалізувати пожежу в квартирі або не дати потрапити вогню в оселю.

Роботу систем забезпечує обладнання, розташоване в технічних приміщеннях будинку, які в жодному разі не слід використовувати для зберігання різних речей, навіть тимчасово.

На даху будинків передбачено повітропроводи для викидання диму з вентиляторів димовидалення та для забору повітря в систему підпору. Там же встановлено систему блискавкозахисту, яка у разі влучення блискавки в будинок відводить руйнівну енергію в землю.

За працездатність цих систем відповідає організація, на балансі якої перебуває будинок. У квитанції про сплату комунальних послуг враховано кошти на підтримання протипожежних систем у працездатному стані та на їхній ремонт. Державний пожежний нагляд постійно інформує про незадовільний стан житлових будинків балансоутримувачів, вживає належних заходів щодо посадових осіб, які порушують чинне законодавство в сфері гарантування пожежної безпеки у межах своєї компетенції. Але цього недостатньо для поліпшення стану пожежної безпеки в будинках, бо головним чинником поліпшення ситуації є гроші, якими розпоряджаються балансоутримувачі будинків, експлуатаційні організації, місцеві ради, районні, обласні та міські державні адміністрації.

Для приведення зазначених систем до працездатного стану з ініціативи Державного пожежного нагляду запропоновано прийняти регіональні програми, в яких належить визначитися з обсягами відновлювальних робіт у будинках підвищеної поверховості та висотних. Фінансування їх органами місцевого самоврядування забезпечить планомірний і гарантований ремонт систем протипожежного захисту будинків підвищеної поверховості та висотних, що сприятиме поліпшенню умов проживання в них і зменшенню ризику пожеж із трагічними наслідками.

Сергій ОПАНАСЮК,
фахівець з протипожежного захисту
малюнок Артема ПЛАТУХІНА
за темою Олега СКОБЕЛЄВА

Проблема, де ставити авто, спонукала людство шукати вихід, і його знайшли. Можливо, тимчасовий, та сьогодні – це вихід. Замість парковок авто в один шар створили автоматизовані системи, які дають змогу вибудувати з машин таку собі етажерку. Причому на площі, в кілька разів меншій, ніж звичайна парковка, можна одночасно встановити більше авто. Розвантаженню міських площ значною мірою сприяли підземні та наземні багатоповерхові автопаркінги.

(Закінчення. Початок в №1-2015)

Розглянемо переваги й недоліки систем пожежозахисту і гасіння різного типу, з використанням вогнегасних речовин, які можуть бути застосовані й застосовують для локалізації, гасіння пожеж у всіх типах автопаркінгів (до них зараховуємо і автосалони):

1) водяні – спринклерні або дренчерні. Вогнегасні речовини: вода, водопінний розчин;

2) порошкові – локальні. Вогнегасні порошки з дисперсністю від 10 до 50 мікрон (склад: сульфати, алюмосульфати, речовини, які запобігають злежуванню та підвищують текучість);

3) газові: інертні гази, газові суміші (максимальне зниження концентрації кисню, охолодження), флегматизуючі газові суміші;

4) аерозольні – об'ємні. Твердий ультрадисперсний (від 1 до 1,5 мікрона) продукт слаболужних металів.

ВОДЯНІ

Забезпечують подачу вогнегасної речовини (води, водопінного розчину) в зону пожежі. Перевага, можливо, тільки та, що вода, яка тече зі зрошувачів, і дощ – те ж саме. Вода в приміщенні в такій кількості недоречна, причому автопаркінг хоча б з кількома авто може згоріти щент тільки

Механізовані паркінги, захист від пожеж

тому, що бензин, мастила (ПММ), гуму, фарби вода практично не гасить. По поверхні води бензин і легкозаймисті речовини прекрасно розтікаються, продовжуючи палати. Під автомобілем утворюється «мертва зона», в якій струмені води навіть не пригнічують полум'я.

Системи пінного гасіння складніші та ефективніші, вони успішно, щоправда, не всі, справляються з гасінням ПММ, гуми, пластику, але, на жаль, більшість піноутворювачів, здебільшого недорогих, містять хімічні елементи, які можуть становити певну небезпеку. Потрапивши на автомобіль, вони завдають йому шкоди, і виникає потреба в повній ревізії. А в разі пожежі всередині авто (під капотом, у салоні, багажнику) гасіння як водою, так і водопіною сумішшю може бути неефективним. Добре, коли такі системи гасіння захищать автомобілі, що стоять поряд.

Воду та водопіни розчини неможливо застосувати за температур навколишнього середовища нижче від нуля (неопалювані наземні паркінги). Потрібні насоси, спеціальне обладнання, трубні розводки. Зрештою, води потрібно багато. Часто цю проблему розв'язати складно. Система потребує значних зусиль для підтримки її у працездатному стані.

Розвиток пожежі в автопаркінгу, де застосовано дренчерну водяну систему гасіння, наведено на рис. 3. У разі застосування дренчерів систему не заповнено вогнегасною речовиною, а це додатковий час на її подачу в трубопроводи. Для активізації потрібна пожежна спонукальна сигналізація. Вогнегасна речовина подаватиметься з усіх дренчерів, які входять у секцію, під'єднану до трубопроводу, де спрацювала автоматична пожежна сигналізація. Це водночас і добре: нею зрошується вся секція, на площі якої виникло загоряння. Однак витрати значні, а нині воду як основний вогнегасний засіб здебільшого просто тяжко знайти в належних об'ємах. Для вирішення цього питання потрібно зробити ємності для зберігання води, а в них вона може цвісти, тобто проблема не така проста, як здається на перший погляд.

У разі застосування спринклерної системи гасіння автопаркінгу кількість непередбачуваних варіантів розвитку пожежі збільшується. Перевага такої системи в тому, що сам вогнегасний пристрій є і системою сигналізації, і засобом гасіння, бо спрацює

лише тоді, коли температура в зоні його дії сягне значення, яке дасть змогу привести його в дію.

ПОРОШКОВІ ЛОКАЛЬНІ

У разі застосування системи гасіння на основі вогнегасних порошків слід одразу з'ясувати можливі наслідки. Порошки виготовляють з хімічно активних речовин, що зазвичай містять до 94% фосфорно-амонійних солей або амофоса, до 8% кремнію діоксиду (аеросил або силохром) та до 5% наповнювачів алюмосилікатних (флогопіт або пірофіліт). Досвід застосування порошків значний, і всі, хто хоча б раз користувався порошковим вогнегасником, знають наслідки гасіння. На нагрітих поверхнях порошок злипається і утворює кору, забиває шпарини й активно сприяє корозії металів та сплавів (вода і основні складові порошкової суміші здатні утворювати слабкий розчин сірчаної кислоти). Без механічної дії щітки чи скребка таку кору не видалити. Неефективний він і тоді, коли пожежа сталася всередині автомобіля. У разі застосування модульних порошкових вогнегасних засобів, дія яких триває лічені секунди, складно передбачити розвиток вторинного загоряння. Порошок з часом злежується. Під час транспортування його трубами до розпилювачів у них та запірних пристроях можуть утворюватися щільні «корки».

Порошкові АУП працюють у діапазоні температур від мінус 50° до плюс 50° за шкалою Цельсія. Порошки певних марок придатні для гасіння пожеж на об'єктах, у яких електросистеми перебувають під напругою до 1,0 кВ.

Після застосування порошка як вогнегасного засобу з'являються значні цифри в графі «Побічні збитки»: за ремонт приміщення та автомобілів.

ГАСІННЯ ІНЕРТНИМИ ГАЗАМИ АБО ГАЗОВИМИ СУМІШАМИ (ОБ'ЄМНИЙ)

На сьогодні системи пожежогасіння за допомогою газу в автопаркінгах не застосовують. Основні причини: потреба в значній кількості вогнегасної речовини для забезпечення належної концентрації, значна вартість і небезпечність для живих істот.

АЕРОЗОЛЬНІ (ОБ'ЄМНІЙ)

Відносно новий засіб гасіння і, як свідчить досвід, ефективність та надійність його в разі пожеж у автопаркінгах і гаражах висока. Системи аерозольного гасіння працюють у автономному, автоматичному і ручному режимах запуску, не потребують ємностей для зберігання вогнегасних речовин (води, піноутворювачів), які перебувають під надлишковим тиском, трубопроводів. За певних умов встановлюють їх у вибухонебезпечних приміщеннях. Вогнегасна речовина, що її видає в приміщення, яке підлягає захисту, генератор вогнегасного аерозолю (ГВА), локалізує на значний час і гасить пожежі класів А, В, С і Е та їхніх підкласів (за ГОСТом 27331).

На ГВА не впливають волога, температурні перепади від мінус 50° до плюс 100° за шкалою Цельсія. Речовина всередині корпусу підпалюється за допомогою спеціальних вузлів запуску. Процес горіння таблетованої вогнегасної маси можливий у середовищі, де немає кисню, навіть під шаром рідини.

ДСТУ передбачає застосування ГВА для ліквідації пожеж підкласу А2 (горіння твердих речовин, яке не супроводжується тлінням), класу В (горіння рідких речовин) та локалізації пожеж підкласу А1, а також для гасіння об'єктів під напругою до 40,00 кВ без від'єднання від мережі живлення.

Всі типи й модифікації ГВА відповідають нормам ТУ, якими регламентовано показники вогнегасної здатності та якості.

ГВА виготовляють стаціонарні та для оперативного застосування. Ініціювання вузлів запуску можливе за допомогою: електричного імпульсу, термощнура, терково-таймерного, ударно-таймерного запалу. Залежно від типу вузол запуску можна встановлювати на ГВА після його монтажу (стаціонарні). Для оперативного застосування встановлювати його потрібно на об'єкті в режимі чергування. Завдяки компактным розмірам ГВА можна використовувати практично у будь-якій частині приміщення. Одна з обов'язкових вимог - встановлення на негорючі основи з урахуванням температурних зон при виході аерозолю з ГВА в процесі роботи.

ТОКСИЧНІСТЬ АЕРОЗОЛЮ

На підставі результатів досліджень Інститут токсикології Міністерства охорони здоров'я РФ в 1993 р. під керівництвом провідного наукового співробітника, доктора медичних наук Л. А. Муховського провів експертизу. Виявлено найтоксичніші речовини, які входять до складу аерозолів. Встановлено тривалість безпечного перебування людини в атмосфері, яка вміщує аерозолі. У висновку вказано: перебування людини в середовищі аерозолю, що формується в процесі згорання таблетованої вогнегасної речовини з концентрацією в приміщенні продуктів згорання 60 г/м³ (максимальна вогнегасна концентрація), протягом п'яти хвилин є допустимим і не загрожує її здоров'ю.

Отже, аерозолі не становлять загрози щодо смертельного отруєння або тяжких наслідків інтоксикації для людей, які випадково потрапили в зону їхньої дії. Та вміст конденсованої частини аерозолю (до 57500 мг/м³), здебільшого твердих ультрадисперсних частинок, значний. Навіть якщо вони за складом в основному представлені продуктами 4- та 3-го класу небезпеки (класифікація за ГОСТом 12.1.007), людина може відчувати дискомфорт під час дихання.

Важливо те, що вогнегасний аерозоль не знижує вміст кисню в приміщенні й не впливає на слизові оболонки та очі.

Як привести до дії ГВА-5 і що робити з ним, зазначено на етикетці.

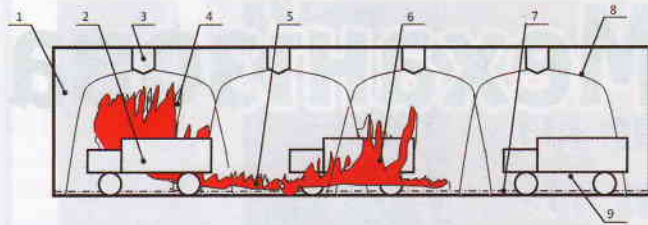

Рис. 3. Розвиток пожежі в автопаркінгу: 1 - приміщення автопаркінгу; 2 - автомобіль; 3 - дренчерний зрошувач; 4 - осередок загорання; 5 - паливо, що горить і розтікається; 6 - вторинний осередок; 7 - шар води на підлозі; 8 - межі струменів води; 9 - «мертва зона»

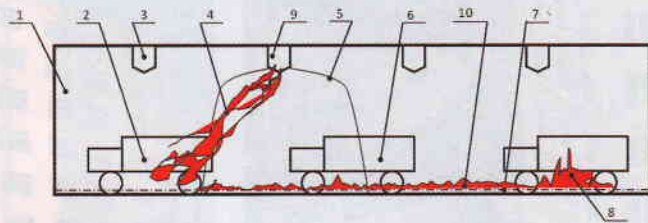

Рис. 4. 1 - приміщення автопаркінгу; 2 - автомобіль; 3 - спринклерний зрошувач, який не спрацював через протяг; 4 - осередок загорання, тепловий струмінь, що його зносить повітряний потік; 5 - межі струменів води; 6 - найближче авто, об'єкт вторинного загорання; 7 - шар води на підлозі; 8 - «мертва зона»; 9 - спринклерний зрошувач, що спрацював унаслідок дії теплового потоку, який відхилено протягом; 10 - паливо, що горить і розтікається

Недоцільно тримати в кожному приміщенні ГВА-5, його слід використовувати як колективний засіб пожежозахисту.

Насамперед ГВА-5 потрібні черговому як оперативний засіб пожежогасіння. Він стає конче потрібним, коли доступ у приміщення утруднений або існує потенційна загроза черговому персоналу. Зокрема, це стосується приватних гаражів, де можуть зберігати будь-що.

Основна перевага АГС-5: ви починаєте гасіння, не заходячи до приміщення, де сталася пожежа, й не ризикуючи життям!

ГВА-5 слід застосовувати в тих структурах, де є оперативний персонал, який цілодобово чергує. Це гаражні кооперативи, автопаркінги з індивідуальними блоками, в тому числі багатоповерхові. ГВА-5 зберігають у приміщенні чергового. У разі виникнення пожежі черговий першим отримує повідомлення від приладів пожежної сигналізації, побачить пожежу й відразу зможе розпочати її гасіння, запустивши і закинувши ГВА-5 всередину приміщення, де зайнялося. Пожежу буде локалізовано й припиниться її подальший розвиток.

Досвід індивідуального захисту авто, нагромаджений в процесі застосування ГВА в паркінгах, переконливо довів: ГВА - це досить просто і повністю ефективно, а головне - не завдає шкоди об'єктові захисту (фото 4). Авто перебувало в паркінгу, де спрацювала система аерозольного пожежогасіння, пил, що осів на нього, з легкістю було змито з його поверхні. При цьому жоден із власників авто не мав претензій до власника автопаркінгу.

Країни світу активно розробляють нові типи ГВА. За допомогою їх захищають гаражі й гаражні бокси, величезні наземні та підземні, модульні, багатоповерхові автопаркінги, транспортні засоби, квартири, садиби, дачі, великі та малі виробничі й офісні приміщення, сільськогосподарську техніку.

Леонід ЄВМЕНЬЄВ,
фахівець з пожежозахисту

Запитували – відповідаємо

11 вересня 2014 року набрав чинності наказ МВС України №935 «Про порядок затвердження програм навчання посадових осіб з питань пожежної безпеки, організації та контролю їх виконання». Виникло запитання щодо пункту 1.4 згаданого документа. Ліцензування на здійснення освітньої діяльності відбувається за постановою Кабінету Міністрів України №1019 від 08.08.2007 р. «Про ліцензування освітньої діяльності, освітніх послуг». У п. 2 вказано послуги, які підлягають ліцензуванню. Ліцензування на проведення навчання посадових осіб з питань пожежної безпеки в цьому пункті не передбачено. Чим зумовлено вимогу ліцензії на надання освітніх послуг, пов'язаних із професійною підготовкою, і який саме вид її потрібно надати для проведення навчання? Якщо вона вмотивована, то в яких саме випадках потрібна:

- на надання освітніх послуг навчальними закладами, що пов'язано зі здобуттям вищої освіти чи професійної?
 - на якому рівні кваліфікаційних вимог до спеціальності (професії)?
 - яка саме конкретна спеціальність чи професія?
- Які організації мають право проводити навчання з пожежно-технічного мінімуму і за якими програмами?

Валерій СИДОРКЕВИЧ,
викладач навчальних курсів, м. Київ

Вимога щодо наявності відповідної ліцензії на здійснення освітньої діяльності зумовлена необхідністю визначення спроможності суб'єктів освітньої діяльності стосовно надання певних освітніх послуг, пов'язаних із забезпеченням безпеки населення, що працює. Відповідно до вимог Порядку ліцензування діяльності з надання освітніх послуг, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 8 серпня 2007 р. № 1019, таким документом може бути ліцензія Міністерства освіти і науки України на надання освітніх послуг навчальними закладами, пов'язаних із одержанням професійної освіти на рівні кваліфікаційних вимог до професійно-технічного навчання за фахом «Пожежний-рятувальник».

Згідно з Порядком здійснення навчання населення дій у надзвичайних ситуаціях, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 26 червня 2013 р. № 444 (далі - Порядок навчання), навчають населення, яке працює, безпосередньо на підприємстві, в установі та організації за програмами підготовки працівників до дій у надзвичайних ситуаціях. Навчання керівного складу і фахівців із питань цивільного захисту та пожежної безпеки можна також здійснювати за межами підприємств, установ і організацій. Програми підготовки працівників до дій у надзвичайних ситуаціях, до яких належить програма пожежно-технічного мінімуму для працівників, зайнятих на роботах із підвищеною пожежною небезпекою, розробляють і затверджують підприємства, установи, організації. Програми навчання з питань пожежної безпеки погоджують із ДСНС України. У питаннях організації та проведення підготовки працівників до дій у надзвичайних ситуаціях за програмою пожежно-технічного мінімуму для працівників, зайнятих на роботах з підвищеною пожежною небезпекою, належить керуватися Порядком навчання та

правилами пожежної безпеки з урахуванням особливостей виробництва.

Василь **СТОЄЦЬКИЙ**,
заступник Голови Державної служби України
з надзвичайних ситуацій

Під час розробки проектної документації щодо реконструкції першого поверху будинку, де передбачають розташувати кафе, виникло питання про облаштування евакуаційних виходів. Роз'ясніть, будь ласка, які існують вимоги з цього питання в чинних будівельних нормах і які саме ці норми?

Валентин САХНО, м. Львів

Згідно з п. 9.7. ДБН В.2.2-25:2009 «Підприємства харчування (заклади ресторанного господарства)», у підприємствах харчування (закладах ресторанного господарства, до яких належать і кафе) із кількістю місць у залах понад 50 слід передбачати окремі виходи для відвідувачів та обслуговуючого персоналу.

За кількості місць у залах 50 та менше можна один із евакуаційних виходів для відвідувачів поєднувати з евакуаційним виходом для обслуговуючого персоналу.

У цьому разі під час розрахунку шляхів евакуації відвідувачів допускають враховувати виходи та сходи для обслуговуючого персоналу, якщо вони сполучаються із залами безпосередньо або за допомогою коридору.

Чи обґрунтовано вимоги держпожнадзора щодо обладнання продуктово-речового ринку в підземному поверсі приміщень, що підлягають реконструкції, загальною площею 500 кв. м, автоматичною системою пожежогасіння?

Роман ТИТАРЕНКО, м. Одеса

Так, обґрунтовано. Згідно з п. 8.17 ДБН В.2.2-23:2009 «Підприємства торгівлі», автоматичними системами пожежогасіння повинні бути обладнані будинки та приміщення підприємства торгівлі, в тому числі речові, продуктово-речові ринки із загальною торговельною площею 150 кв. м та більше або загальною площею 400 кв. м і більше, які розташовані в підвальних, підземних поверхах.

Олег **СКОБЕЛЄВ**,
фахівець з питань пожежної безпеки

ФОП ПОНОМАРЕНКО І.В. (067) 574-62-78, (050) 346-32-38, (057) 752-55-88 e-mail: ponomarenko@ukr.net	
Ящик для внутрішнього пожежного крана 600х600х230 мм	380,00 грн
Рукав пожежний напірно-всмоктувальний d 125 мм, 4 м	від 1300,00 грн
Рукав пожежний латексний d 51 мм, 20 м	190,00 грн
Вогнегасники	від 105,00 грн
Каска пожежна	від 1170,00 грн
Бойова брезентовая пожежна	310,00 грн
Пожежний кран-комплект	600,00 грн
Арматура пожежна (ствол, гайки, головки, заглушки, перехідники)	від 15,00 грн
Повість пожежна	150,00 грн
Щит пожежний (щит, багор, відро, лопата, лом)	395,00 грн
Насос НШН-600 (без приводу)	6600,00 грн
Ящик для піску	500,00 грн
Постачаємо різноманітне протипожежне обладнання, не вказане в переліку	

Про сучасний стан нормативно-правового забезпечення цивільного захисту

Були сподівання, що з набуттям чинності Кодексу цивільного захисту України (далі - Кодекс) всі гілки влади і, особливо, суб'єкти господарювання значно поліпшать ставлення до заходів цивільного захисту. На жаль, не збулося.

Можна шукати і знайти багато причин цього явища, але одна з них лежить на поверхні. Сучасний стан нормативно-правового забезпечення цивільного захисту не повною мірою сприяє належному ставленню посадових осіб місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, суб'єктів господарювання до своїх обов'язків у сфері цивільного захисту.

Варто почати з Кодексу.

Переваги цього законодавчого акту над законами України, що увійшли до його змісту, відомі. Що нового і позитивного внесено Кодексом в законодавство з питань цивільного захисту?

1. Скасовано термін «цивільна оборона».

2. По-новому сформульовано термін «цивільний захист» (с. 4 розділу I. Загальна частина), а саме: *«це функція держави, спрямована на захист населення, територій, довкілля та майна від НС шляхом запобігання таким ситуаціям, ліквідації їх наслідків і надання допомоги постраждалим у мирний час та в особливий період».*

3. Чітко визначено суб'єкти забезпечення цивільного захисту (с. 6 розділу I):

- Рада національної безпеки і оборони України;
- Кабінет Міністрів України;
- центральні органи виконавчої влади;
- Державна комісія з питань техногенно-екологічної безпеки та надзвичайних ситуацій (далі – ТЕБ та НС);
- Державна служба України з надзвичайних ситуацій (ДСНС України);
- місцеві державні адміністрації;
- органи місцевого самоврядування;

- регіональні комісії з питань ТЕБ та НС;
- місцеві комісії з питань ТЕБ та НС;
- суб'єкти господарювання;
- об'єктові комісії з питань НС;
- державна, регіональні, місцеві, об'єктові спеціальні комісії з питань ліквідації наслідків НС (у разі призначення їх під час НС);
- громадяни України.

4. Визначено завдання не цивільного захисту, а Єдиної державної системи цивільного захисту (далі – ЄДС ЦЗ).

5. Усунено дублювання та протиріччя одних і тих самих законодавчих норм.

6. Вперше на законодавчому рівні визначено:

- завдання та обов'язки суб'єктів господарювання (с. 20);
- вимоги щодо призначення підрозділів, посадових осіб, осіб із питань ЦЗ (п. 2, с. 20);
- забезпечення техногенної безпеки (глава 12);
- ліквідацію наслідків надзвичайних ситуацій (глава 16);
- відшкодування матеріальних збитків та надання допомоги постраждалим (глава 17);
- навчання населення дій в умовах НС (глава 10);
- підготовка фахівців з питань ЦЗ (глава 18);
- здійснення заходів щодо соціального захисту постраждалого населення.

А на недоліки сучасної нормативно-правової бази не зайве звернути ще раз увагу.

Основним з таких недоліків є вилучення з Кодексу інституту начальників цивільного захисту, який існував у системі цивільної оборони від 1961 року. Принцип єдиноначальства, за Кодексом, зберігається тільки в Оперативно-рятувальній службі цивільного захисту та аварійно-

рятувальній службі. Як відомо, цей принцип передбачає, передусім, персональну відповідальність начальників, обов'язки яких повинні визначатися у відповідних положеннях про органи, що вони очолюють. Немає тепер начальників цивільного захисту, а відповідно і їхніх обов'язків.

Кодексом передбачено повноваження центральних та місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, завдання та обов'язки суб'єктів господарювання в сфері цивільного захисту. Передбачено Кодексом і безпосереднє керівництво територіальними підсистемами, їхніми ланками посадовими особами, які очолюють органи, що створили такі підсистеми, ланки. Безпосереднє керівництво функціональними підсистемами покладають на керівників органів, що утворюють такі підсистеми.

Отже, йдеться про керівництво територіальними підсистемами головами облдержадміністрацій, ланками – головами райдержадміністрацій, міськими головами, а функціональними підсистемами – міністрами тих міністерств, які утворюють такі підсистеми, відповідно до Положення про єдину державну систему цивільного захисту. Повноважень і обов'язків керівникам територіальних підсистем та ланок щодо управління ними Кодексом не визначено.

З приводу цієї констатації можуть бути заперечення: мовляв, достатньо визначення повноважень органам виконавчої влади та місцевого самоврядування. А очільники цих органів безпосередньо керують територіальними підсистемами, ланками і мають такі ж повноваження, що й органи, очолювані ними. Воно то так. Але ж при цьому не зазначено персональної юридичної відповідальності керівників територіальних підсистем та їхніх ланок за проведення заходів цивільного захисту. Особливо це стосується заходів щодо запобігання надзвичайним ситуаціям, які повинні проводити на відповідних територіях у повсякденному режимі функціонування та в режимі підвищеної готовності.

Для режиму функціонування в надзвичайній ситуації Кодексом визначено чітку вертикаль органів управління, їхні повноваження, а також повноваження та персональну відповідальність керівників цих органів управління.

Очікували, що в Положенні про єдину державну систему цивільного захисту буде визначено механізми управління і в повсякденному режимі функціонування, і в режимі підвищеної готовності. Цього не сталося. Наприклад, у Кодексі зазначено,

що до повноважень місцевих державних адміністрацій у сфері цивільного захисту належить забезпечення виконання завдань створеними територіальними підсистемами та її ланками.

Яким же чином в повсякденному режимі функціонування голова облдержадміністрації (як керівник територіальної підсистеми) забезпечуватиме виконання завдань її ланками, які створено у містах області? Він може, відповідно до своїх повноважень, в розпорядженнях тільки пропонувати, а не наказувати керівникам цих ланок виконувати ті чи ті заходи цивільного захисту. А керівники ланок територіальної підсистеми, тобто міські голови, можуть виконувати ці пропозиції або не виконувати. Такий порядок розмежування повноважень між місцевими органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування визначено відповідним законом України.

Отже, чітку вертикаль виконавчої влади в єдиній державній системі цивільного захисту можна відновити, повернувши в Кодекс інститут начальників цивільного захисту, як це було передбачено в скасованих Законах України «Про правові засади цивільного захисту» та «Про цивільну оборону України».

У Кодексі немає:

- визначення термінів «особливий період», «суб'єкт господарювання»;
- визначення порядку функціонування ЄДС ЦЗ у режимах надзвичайного та воєнного стану;
- відповідальності за порушення законодавства в сфері ЦЗ. Глава 33 визначає цю відповідальність формально;
- окремі статі Кодексу не діють через брак таких підзаконних актів:

1) постанов КМУ щодо:

- порядку розроблення планів ЦЗ;
- типових положень про функціональну та територіальну підсистеми ЄДС ЦЗ;
- типового положення про спеціалізовані служби ЦЗ;
- положення про критерії визначення суб'єктів господарювання з високим ступенем прийнятного ризику в сфері техногенної та пожежної безпеки;

2) наказів МВС щодо:

- положення про формування ЦЗ;
- типового положення про підрозділ (посадову особу) з питань ЦЗ суб'єкта господарювання.

Ст. 17 Кодексу визначає повноваження центрального органу виконавчої влади, який забезпечує формування та реалізує

державну політику в сфері ЦЗ, на правах міністерства, а фактично, за постановою КМУ від 25.04.2014 № 120, ДСНС України, спрямовується та координується КМУ через Міністра внутрішніх справ. При цьому в Положенні про ДСНС, затверджену Указом Президента України від 16.01.2013 р. № 20/2013, така координація здійснюється через міністра оборони. Отже, ДСНС України фактично не має повноважень міністерства, як це передбачено ст. 17 Кодексу.

Глава 14 Кодексу визначає державний нагляд (контроль) у сфері техногенної та пожежної безпеки як окремий центральний орган виконавчої влади, а фактично цей орган діє у складі ДСНС.

Указом Президента України від 24.12.2012 року № 726/2012 «Про деякі заходи з оптимізації системи центральних органів виконавчої влади» шляхом реорганізації МНС та Державної інспекції техногенної безпеки утворено ДСНС України.

Така оптимізація призвела до:

- зниження рангу, а відповідно й рейтингу цього центрального органу виконавчої влади (ДСНС України) порівняно з колишнім МНС України;

- суттєвої затримки створення та зниження якості підзаконних актів із питань ЦЗ. Така затримка не забезпечує дії Кодексу в повному обсязі.

Між іншим, у прикінцевих та перехідних положеннях Кодексу передбачено Кабінету Міністрів України в шестимісячний строк створити такі підзаконні акти. Минув рік від дня закінчення цього строку.

Висновки

1. На сьогодні сфера цивільного захисту в основному забезпечена законодавством та підзаконними актами.

2. Кодексом систематизовано основні законодавчі норми в сфері ЦЗ, усунуто протиріччя та дублювання, які спостерігалися в законах, що діяли до набуття чинності Кодексу.

3. Кодексом та Положенням про ЄДС ЦЗ визначено режими функціонування тільки для мирного часу. Для особливого періоду Кодекс посилається на Закони України «Про правовий режим воєнного стану», «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію», а також інші нормативно-правові акти.

4. У повному обсязі Кодекс не діє через брак окремих підзаконних актів.

Володимир **КОНДРАТЮК**,
НМЦ ЦЗ та БЖД
Дніпропетровської області